

HELYI FEJLESZTÉS – LAKOSSÁGI VISZONYULÁS. ELEMZÉS EGY SZÉKELYFÖLDI KÖZSÉG PÉLDÁJÁN

LOCAL DEVELOPMENT – POPULATION ATTITUDE. THE EXAMPLE OF A MUNICIPALITY IN SZEKLERLAND

NAGY-MENYHÁRT SZIDÓNIA

Debreceni Egyetem, Magyarország / Gyergyóremete, Románia

nagysz@gyergyoremete.ro

Összefoglalás

A településfejlesztés egy olyan sokszereplős folyamat, amelyben a lakosság szerepe felértékelődik, mivel a legfőbb cél a társadalmi igények kielégítése az élet- és környezetminőség javítása révén. Az elemzés egy székelyföldi község, Gyergyóremete példáján keresztül kapcsol össze két dimenziót, egyrészt a helyi fejlesztéseket, másrészt pedig a lakossági viszonyulást a megvalósult fejlesztésekhez. Ez a tanulmány egy lokális kutatás részeredményeit ismerteti: hogyan viszonyul a lakosság a helyi fejlesztésekhez, ugyanakkor milyen fejlesztéseket tart fontosnak az elkövetkező időszakban.

Kulcsszavak: településfejlesztés, fejlesztési stratégia, lakossági elégedettség

Bevezetés

A helyi fejlesztések célja a lakosság élet- és környezetminőségének javítása, figyelembe véve a fejlesztéseket segítő és gátló/megnehezítő tényezőket egyaránt. A településfejlesztés egy komplex és sokszereplős folyamat, amelynek fókuszpontjában a település áll, végeredménye pedig a település tudatos formálása. A település fejlesztése egy stratégiai folyamat része, amelyben az önkormányzatoknak kiemelt szerepük van ugyan, de nem kizárólagos (Barta, 2004). Rechnitzer (2007) szerint a településfejlesztés olyan döntések és tevékenységek sorozata, amely a helyi közösség életszínvonalának javítását célozzák meg.

Jelen tanulmányban egy székelyföldi község, Gyergyóremete példáján keresztül ismertetem egyrészt a helyi fejlesztéseket 2000-től napjainkig, másrészt pedig a lakossági viszonyulást a helyi fejlesztésekhez. Több fejlesztési programot magába foglaló időszak után célszerű megvizsgálni azt, hogy miként viszonyul a lakosság a fejlesztési folyamathoz, az elért eredményekhez, valamint melyek azok az igények és prioritások, amelyek fejlesztését a lakosság fontosnak tartja. Ez a tanulmány egy

szintéziskísérlet, amelyben egyrészt a fejlesztések, másrészt pedig a fejlesztésekhez való lakossági elégedettség összevetése a cél.

Gyergyóremete a Gyergyói-medencében helyezkedik el, Hargita megye egyik nagyközsége. Keleten a Maros folyó, míg Nyugaton a Görgényi-Havasok impozáns hegyvonulatai határolják. A község összterülete 10.773 hektár. A legközelebbi város Gyergyószentmiklós, amely 18 km-re található, a megyeközpont Csíkszereda pedig 70 km távolságban érhető el. Vasúton megközelíthető a Brassó-Marosvásárhely vasútvonalon, valamint autóval a DN12-es országúton, Gyergyóditró központjából Remete fele térve 4 km után érkezünk községbe. Viszonylag fiatal község, első írásos említése 1567-ből származik, de 1726-ig a szomszédos Gyergyóditró községhez tartozott (Laczkó-Szentmiklósi, 2003). Népessége a 2011-es népszámlálási adatok szerint 6134 fő. A mezőgazdasági nyilvántartás adatai alapján 2486 háztartás van a községben. Gyergyóremete több településrészből áll: a településközpont, a központtól délre található Csutakfalva, északra Eszenyő, Kicsibükk és Martonka. Csutakfalva össze van kapcsolódva településsel, ma is lakott része a községnek. Napjainkban Martonka teljesen elnéptelenedett, kaszálók található ezen a falurészen. Eszenyőben néhány lakos él, ugyanakkor Kicsibükknek már csak egyetlen lakosa van. A 2000-es évektől kezdődően egy tudatos fejlesztési folyamat indult el a községben, amely során számos fejlesztési program valósult meg. A fejlesztések által úgy tudott megújulni a község, hogy megővta épített örökségét és hagyományait.

Módszertan

Kutatásomat egy diplomamunka¹ keretében végeztem, amelyből két nagyobb témakör kerül bemutatásra jelen tanulmányban. Első lépésben négy egymást követő fejlesztési dokumentumot elemzek 2000-től napjainkig, kiemelve a megvalósult fejlesztéseket. Ebben a részben helyet kap a községvezetővel készült interjúm elemzése is, amely a folyamatban lévő beruházásokat taglalja.

A második lépésben kérdőíves adatfelvétel eredményét ismertetem, amelyben a lakosság viszonyulását vizsgáltam a helyi fejlesztésekhez. Kérdőíves felmérésem során nyert adatok feldolgozására az SPSS programot alkalmaztam. Elemzésem során leggyakrabban a *Keresztábra* elemzést használtam, amely két ordinális vagy nominális változó között lévő kapcsolat szorosságát vizsgálja. Egy nominális és egy ordinális változó közötti kapcsolat vizsgálatára az *Egytényezős szóróanalízist (ANOVA)*

¹ Gyergyóremete stratégiai fejlesztési tervének marketing szemléletű elemzése

használtam (Lázár, 2009). A kérdőívet kitöltők száma összesen 108 fő volt, melyet 63 %-ban nők és 37%-ban férfiak töltöttek ki. A kérdőívet kitöltők életkora változó volt, kisebb-nagyobb arányban mindenik korcsoport képviseltette magát, ezáltal egy átfogóbb képet kaphattam. A kitöltők között legnagyobb arányban a 21 és 30 év közöttiek voltak, arányuk 47,2 % (51 fő), illetve a 31 és 40 év közötti korcsoport 20,4 %-ban (22 fő) volt jelen. A válaszadók iskolai végzettségét tekintve 46,8% (50 fő) rendelkezik egyetemi vagy főiskolai végzettséggel, míg 31,5% (34 fő) érettségi diplomával. Kisebb arányban vannak a szakmunkásképzőt végezettek (11,1%, 12 fő), a 8 osztályt végezettek 6,5% (7 fő) és a 8 osztálynál kevesebbet végezettek 4,6% (5 fő).

Elemzés: Fejlesztési programok

Gyergyóremete Önkormányzata 2001 januárjában fogadta a 2000 és 2004 közötti időszak fejlesztési célkitűzéseit. A dokumentum prioritásként kezeli az alapinfrastruktúra (villanyhálózat, közvilágítás, telefon és helyi TV szolgáltatás) kiépítését és modernizálását. Célként fogalmazták meg ugyanakkor egy kanalizálási terv elkészíttetését, valamint egy személtlerakó hely kijelölését is. Kiemelt helyet foglal el a dokumentumban az oktatás és az oktatási infrastruktúra javítása. Kulturális élet fellendítése kapcsán egy kulturális program összeállítását fogalmazták meg, együttműködve a helyi civil szervezetekkel. Ezen belül kitértek a falunapok megszervezésére, amely alkalommal különböző díjakkal (Díszpolgár és Pro Remete) tüntetnek ki olyan személyeket, akik sokat tettek a faluért. A könyvtár könyvállományának bővítése is helyet kapott a dokumentumban. A célkitűzések között szerepelt az iskolai sportélet támogatása, az egészségügyi infrastruktúra javítása, a hátrányos helyzetűek segítése, a foglalkoztatás szintjének növelése, valamint a családok védelme. Szemmel láthatóan elindult egy fejlesztési irány a községben, amelyek részben vagy egészben megvalósultak.

A 2004 és 2008 közötti fejlesztési prioritásokat egy önkormányzati ülésen rangsorolták. Célként jelölik meg egy Közösségi Ház építését, egy piac létesítését, a központi park megújítását, víz- és szennyvízhálózat kiépítését, útjavításokat külterületen és beleterületen egyaránt, egy nehézgép vásárlását, valamint a Polgármesteri Hivatal épületének befejezését.

A 2007-es Európai Unió csatlakozást követően a fejlesztési célokat már egy stratégiai dokumentum tartalmazta, amely a helyi önkormányzat megrendelésére készült el. A stratégiai dokumentum a 2007-2013-as fejlesztési időszakra készült, figyelembe véve az Európai Unió terület- és gazdaságfejlesztéssel kapcsolatos elvárá-

sait, valamint a község lakóinak, önkormányzatának, civil szervezeteinek és vállalkozásainak elképzeléseit. Egy helyzetfeltárás előzte meg a projektportfólió összeállítását annak érdekében, hogy a stratégia alapját valós igények adják. A 2007-2013-as programozási időszakban 13 célkitűzés szerepelt a fejlesztési dokumentumban, kiemelt figyelmet fordítva a környezetre, egészségügyi ágazatra, gazdasági-, mezőgazdasági- és turisztikai fejlesztésekre, közoktatásra és felnőttképzésre, hátrányos helyzetű csoportok rehabilitációjára, valamint egy komplex közösségi tér kialakítására a Községi Ház fejlesztése kapcsán.

A 2014-2020-as időszakra új stratégiai fejlesztési dokumentumot fogadott el az önkormányzat, amely az előbbi dokumentumhoz hasonlóan szintén a helyzetelemzés során kialakult valós igényeken és problémákon alapszik. A dokumentumban megfogalmazott célkitűzések komplexek ugyanakkor lényegre törők. A *„Közterület-megújítás és úthálózat modernizálás”* célkitűzésen belül helyet kap az külterületi úthálózat javítása, az utcakép-védelem az útépitések alkalmával, a porta-felújítási program, az utca és közterületi kalákák bevezetése, a kisközpont program kialakítása és az elkerülő utak építése. Az *„Új funkciók a központban”* célkitűzés magába foglal egy új hely kijelölését a piac számára, sport és rekreációs központ kialakítását, műjégpálya létesítését, valamint egy rendezvénytér kialakítását. A *„Turisztikai fejlesztések”* célkitűzés a jelentős turisztikai potenciállal rendelkező területek (Eszenyő és a borvizek a Maros bal partján) fejlesztésére irányul, valamint egy fürdő komplexum megvalósítását irányozza elő. A *„Maros kerékpárút-kezdemenyezés”* célkitűzés alatt a Marosfőtől Szegedig tartó Maros menti kerékpárút kiépítését jelölik meg, amely kiemelten fontos természeti és építészeti értékek mellett haladna el. A Maros remetei szakasza mellett egy sétányt kialakítását tűzik ki célul, amely hozzájárulna a kerékpáros turizmus elterjedéséhez. Az *„Élelmiszeripari klaszter kialakítása”* célkitűzés egy élelmiszeripari vállalkozások közötti együttműködés kialakítására és folyamatos fejlesztésére irányul. Az *„Alapszolgáltatás fejlesztés”* célkitűzés magába foglalja a meglévő szolgáltatások térségi szintűvé fejlesztését. Az *„Energiahatékonyság és megújuló energiák hasznosítása”* egy biomassza alapú energiatermelő egység létrehozását tűzi ki célul. A *„Humán tőke és vállalkozói kultúra”* célkitűzésben megjelenik egy képzési központ kialakítása, vállalkozásösztönző programok szervezése, valamint egy helyi vállalkozói szervezet vagy szövetség bejegyzése. Az *„Egészségügyi és szociális ágazat”* fejlesztése egy térségi szociális terv elkészítését, orvosi labor- és iskolaorvosi szolgálat indítását, valamint egy szocio-medikális osztály indítását irányozza elő.

A fenti célkitűzések 2020-ig vannak meghatározva, a községvezetővel készített interjúból kiderült, hogy melyek azok a projektek, amelyek megvalósítása folyamatban van. Jelenleg a községben öt pályázat kivitelezése van folyamatban és további két pályázat elbírálás alatt áll. A pályázatokat három kategóriába sorolta a polgármester, nehézségük szerint. Első csoportba kerültek az Országos Helyi Fejlesztési Programban (Programul Național de Dezvoltare Locală) kiírásra kerülő pályázatok, ezek az úgynevezett kormánypénzek. Ebben a programban jelenleg egy nyertes pályázata van a községnek, amely egy eszenyői útszakasz modernizálására és boltíves kőhidak építésére irányul. Ezek egyszerűbb pályázatok, amelyeknek megvan a saját kivitelezési procedúrájuk. Közepes nehézségű pályázatok közé tartoznak a Nemzeti Vidékfejlesztési Programban kiírt pályázatok, amelyek Európai Unió finanszírozású pályázatok. E program keretében volt eddig a községnek a legtöbb pályázata. Jelenleg négy pályázat van kivitelezés alatt. Elsőként említem a Művelődési Ház modernizálására irányuló pályázatot, amelynek keretében egy hangversenyzongorával, több fűvós hangszerrel, légkondicionáló berendezéssel, székelyruhákkal, székelycsizmákkal, modern hang- és fénytechnikával gazdagodott a Művelődési Ház. Egy másik pályázat keretében sor kerül a meglévő víz- és szennyvíz hálózat modernizálására. A harmadik pályázat egy bölcsőde létesítését célozza meg, a negyedik pályázat pedig egy erdei útszakasz felújítására vonatkozik. A pályázatok harmadik csoportjába tartoznak Regionális Operatív Program és a Nagy Infrastruktúra Operatív Program pályázati kiírásai. Jelenleg mindkét programban elbírálás alatt álló pályázatainak van a községnek. A Regionális Operatív Program keretében oktatási infrastruktúra fejlesztésére és modernizálására pályázott a község. A Nagy Infrastruktúra Operatív Programban egy távhő rendszer kiépítését célzó pályázat áll elbírálás alatt.

A fenti elemzésből kitűnik, hogy a fejlesztési programok száma jelentős volt és minden fontosabb területet (infrastruktúra, gazdaság, oktatás, kultúra, turizmus) átfogott. Megfigyelhető ugyanakkor a fejlesztési dokumentumokban a folytonosság, amellyel a már megvalósult beruházások szinten tartása és modernizálása a cél. Erre egy szép példa a víz-és szennyvíz hálózat kiépítése és modernizálása, amely az általam vizsgált fejlesztési dokumentumokban megjelenik. A fejlesztési programok jelentős része a lakosság egészségét érintette közvetlen vagy közvetett módon.

Elemzés: Lakossági viszonyulás

Jelen tanulmányban a lakossági kérdőív egy részének elemzését tűztem ki célként, amely arra vonatkozik, hogy hogyan viszonyulnak a lakosok a megvalósult fejlesztésekhez.

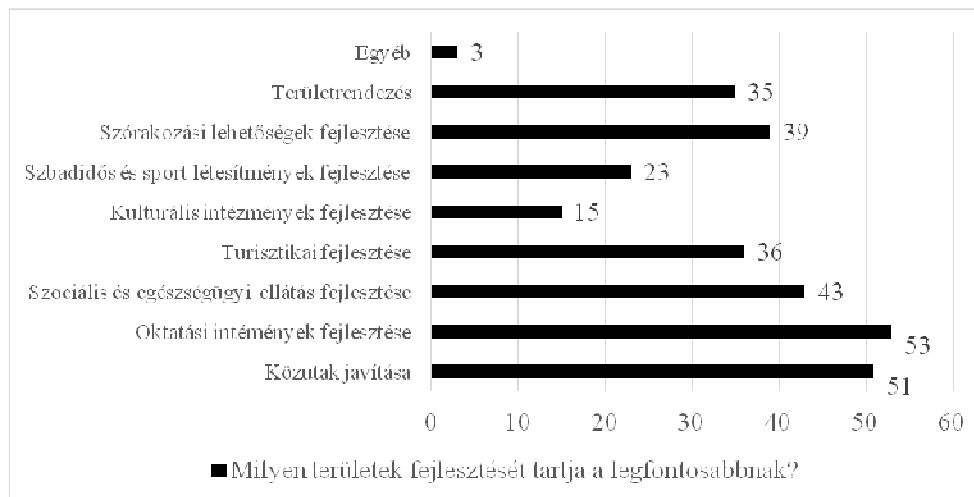
Első lépésben megvizsgáltam, hogy mennyire elégedettek a lakosok a község fejlődésével általánosságban. A megkérdezettek 37%-a (40 fő) teljesen elégedett, 53,8%-a (58 fő) többnyire elégedett, míg 9,3%-a (10 fő) közepesen elégedett. A válaszadók között nem volt olyan, aki kevésbé elégedett vagy elégedetlen lett volna. Ez az elégedettségi arány mindenképpen kedvező, azt üzeni, hogy a lakosok többnyire elégedettek a község fejlődésével.

A következő kérdés arra vonatkozott, hogy voltak-e olyan fejlesztések a községben, amelyek az válaszadó generációjának is megfeleltek. A válaszadók 87%-a (94 fő) gondolja úgy, hogy a fejlesztések megfeleltek generációjának is, ellenben 13% (14 fő) nemmel válaszolt. A *keresztábra* segítségével megállapítható, hogy a 21 és 30 év közöttiek korcsoportjából, 51 személyből összesen 6 válaszadó válaszolt nemmel a kérdésre, további 4 válaszadó a 20 év alattiak korcsoportjából, valamint 1-1 személy a 41 és 50, 51 és 60, valamint a 60 év felettiak korcsoportjából válaszolt nemmel. A 31 és 40 év közöttiek teljes mértékben úgy gondolták, hogy történt a generációjuknak is megfelelő fejlesztés.

Megvizsgáltam, hogy történt-e olyan fejlesztés, amivel nem voltak elégedettek. A válaszadók 88%-a (95 fő) elégedett volt fejlesztésekkel. Akik nem voltak a fejlesztésekkel elégedettek, azoknak lehetőségük volt a következő kérdésben elégedetlenségüknek hangot adni. Válaszaikban egyrészt konkrét fejlesztésekkel, beruházásokkal nem voltak elégedettek, másrészt pedig általános gondolatok hangzottak el. A beruházások közül a víz- és szennyvízhálózat, valamint a „Borvizek útja” pályázat hozadékaival nem voltak elégedettek. Másrészt pedig nehezményezték azt, hogy nem volt a lakosság véleménye kikérve a fejlesztésekkel kapcsolatosan, vagy a befektetett pénz és energia nem egyenesen arányos annak pozitív hozadékaival. Volt, aki úgy gondolta, hogy lett volna fontosabb fejlesztési terület is, más a vezetékes vizet az „ihatatlan” jelzővel illette, megint másvalaki a tűzcsapok hiányát róttta fel, valamint a szeméttároló elindításának csúszása is szerepel az elégedetlenséget kiváltó okok mögött.

Végezetül megvizsgáltam a lakosság igényét a fejlesztések irányával kapcsolatosan, annak érdekében, hogy megtudjam, hogy a jövőben milyen fejlesztéseket szorgalmaznak. A kérdés megválaszolására összesen kilenc válaszlehetőség állt a

rendelkezésre, amelyből maximum hármat választhattak. Az alábbi ábra mutatja, hogy a legtöbben az oktatási intézmények fejlesztését választották, amelyet szorosan követ a közutak javításának lehetősége. Legkisebb arányban a kulturális intézmények fejlesztését választották.

1. ábra: fejlesztési igények a lakosság körében

Forrás: saját szerkesztés

Elemeztem a korcsoport és a fejlesztési prioritások között kapcsolatot, egytényezős szóróanalízis segítségével. Az elemzés során kiderült, a 20 év alattiak korcsoportja tartja a legkevésbé fontosnak az „Oktatási intézmények fejlesztését”, ellentétben a 21-től 60 évig terjedő korcsoportokkal, akik 50% feletti arányban tartják fontosnak, külön kiemelve a 51 és 60 év közötti korosztályt, akik 78%-ban deklarálják fontosnak e terület fejlesztését. Ugyancsak az egytényezős szóróanalízis segítségével mutatható ki, hogy a szociális és egészségügyi ellátás fejlesztését a 20 év alattiak korcsoportja nem jelölte be egyáltalán, míg a 21 és 30 év közöttiek 33%-a, a 31 és 40 év közöttiek 50%-a, a 41 és 50 év közöttiek 50%-a, az 51 és 60 év közöttiek 33%-a és végül a 60 év felettiak 89%-a tartja fontosnak. Markánsan kirajzolódik az a tény, hogy a fiatalok korcsoportja még egyáltalán nem érzi ennek a szolgáltatásnak a szükségességét, ellenben az életkor növekedésével egyre fontosabbá válik mindez. Az előbbiekkal ellentétben kirajzolódik, hogy a „Szórakozási lehetőségek fejlesztése” a fiatal korosztály számára fontos, az évek növekedésével ez a fejlesztési lehetőség preferálása folyamatosan csökken, míg a 60 év felettiak korcsoportja egyáltalán nem tartja fontosnak ezt.

Valós probléma a község életében a földterületek tulajdonjogainak rendezése. Az egytényezős szóróanalízis segítségével kimutatható volt, hogy 20 és 50 év közötti lakosság fontosnak tartja ezt a célkitűzést, a 60 év fölötti kitöltők azonban 100 %-ban fontosnak tartják ezt. Úgy gondolom, hogy a közép korosztály egyrésze azért tartja fontosnak ezt a problémát, mert építkezni szeretne gyerekeinek, de a jelen törvénykezések értelmében mindez csak a rendezett papírokkal lehetséges. Az idősebb korosztály jelentős része már az utódoknak szeretné rendezett papírokkal hagyni területeiket.

Következtetések

Összeségében elmondható, hogy számos fejlesztés valósult meg a vizsgált időszakban. A fejlesztési dokumentumok tekintetében változás történt Románia Európai Unióhoz való csatlakozását követően, amikortól Stratégiai Fejlesztési dokumentumok kidolgozása vált szükségessé. A négy fejlesztési periódust áttekintve megállapítható, hogy a meg nem valósult célkitűzések belekerültek a következő periódus célkitűzései közé, de minden esetben újra lettek gondolva és adaptálva vannak az igényekhez.

A megvalósított fejlesztések hozzájárultak a lakosság társadalmi jólétének növekedéséhez, mindezt bizonyítja a kérdőív formájában kifejezett lakossági elégedettség. Az önkormányzat nagymértékben kihasználta a pályázati forrásokat. A megvalósított projektek mögött minden esetben látszik az, hogy a lakosság életminőségének a javítása volt a cél, amely által a mindennapi élethez alapvetően szükséges dolgok valósultak meg. Megvalósulásukat fenntartásuk, majd fejlesztésük követte. Erre jó példa több olyan projekt, mint például az oktatási infrastruktúra modernizálása, a víz- és szennyvízhálózat kiépítése, a művelődési ház modernizálása, amelyek több stratégiában is megjelennek. A községvezető az interjúban hangsúlyozta annak fontosságát, hogy a már meglévő infrastruktúra szinten tartása és fejlesztése prioritást élvez.

Jelen tanulmányban egy szintézis során elemeztem Gyergyóremete fejlesztéseit és az ezekhez való lakossági viszonyulást. A kérdőíves adatfelvétel során kirajzolódott elégedettségi mutatók visszaigazolják a megvalósult fejlesztések pozitív fogadtatását, ugyanakkor a lakossági igényfelmérés kiindulási pontként is szolgálhat egy következő fejlesztési stratégia irányainak meghatározásához.

Szakirodalom

- Barta, A. (2014): Településfejlesztés, infrastruktúra-fejlesztés, <http://m.ludita.uni-nke.hu/repozitorium/bitstream/handle/11410/10528/Teljes%20szöveg?sequence=1&isAllowed=y>, (letöltve: 2018. 04. 07.)
- Laczkó-Szentmiklósi, E. (2003): Gyergyóremete, Település ismertető, Gyergyószentmiklós, Mark House, 80 p.
- Lázár, E. (2009): Kutatásmódszertan a gyakorlatban az SPSS program használatával. Kolozsvár, Scientia Kiadó, 151 p.
- Rechnitzer, J. (2007): A településfejlesztés tartalma és működési rendszere. In: Rechnitzer, J. (Szerk.): Település és fejlesztés: közszolgáltatások hatékonyságának növelése a településfejlesztésben. Budapest, KSZK ROP 3.1.1. Programigazgatóság, pp.13-36.
- Nagy-Menyhárt, Sz. (2018): Gyergyóremete stratégiai fejlesztési tervének marketing szemléletű értékelése. Szakdolgozat, kézirat.

Helyi fejlesztési stratégiák:

- Strategia de dezvoltare locală a comunei Remetea 2000-2004
- Priorități de dezvoltare 2004-2008
- Gyergyóremete község fejlesztési stratégiája 2007-2013
- Gyergyóremete község fejlesztési stratégiája 2014-2020

Abstract

Local development is a multi-actor process in which the role of the population is very important, because the main objective is to meet social needs by improving the quality of life and the environment. The analysis connects two dimensions through the example of a municipality in Szeklerland, Gyergyóremete: on the one hand, local development, on the other hand, the attitude of the population towards the developments. This paper presents the results of a local research: what is the attitude of the population towards local development, and what are their development priorities.

Keywords: settlement development, development strategy, residential satisfaction